

Postmodernizm: koniec wszystkiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: John Barth, *Literatura wyczerpania*, tłum. J. Wiśniewski.
- Źródło: Richard Rorty, *Przygodność, ironia i solidarność*, tłum. W. J. Popowski.
- Źródło: Richard Rorty, *Filozofia jako rodzaj pisarstwa: esej o Derridzie*.
- Źródło: John Barth, *Postmodernizm. Literatura odnowy*.

Postmodernizm: koniec wszystkiego

Lubo Kristek, *Metastacja porzuconych dźwięków*, 1975–1976

Źródło: licencja: CC BY-SA 4.0.

Postmodernizm ogłosił koniec historii, koniec człowieka, koniec wszystkiego. Wszystkie wielkie projekty, wielkie systemy i narracje zostały przenicowane, rozmontowane – dekonstrukcja to słowo-klucz epoki ponowoczesności, w której prawdopodobnie nadal żyjemy. Nie można określić końca tego, co definiuje się jako koniec. Można jednak próbować określić początek końca. Jako symboliczną datę przyjmuje się rok 1967, kiedy [John Barth](#) opublikował esej: *Literatura wyczerpania*.

Twoje cele

- Poznasz koncepcję „końca wszystkiego”, charakterystyczną dla myśli postmodernistycznej.
- Rozważysz, w jaki sposób postmodernizm odwołuje się do modernizmu.
- Przeanalizujesz postmodernistyczny pogląd, że filozofia jest rodzajem pisarstwa.
- Zastanowisz się, w jaki sposób koncepcja dzieła otwartego Umberto Eco odwołuje się do postmodernizmu.

Materiał spoza podstawy programowej.

Przeczytaj

Dla zainteresowanych

Aby dowiedzieć się więcej na temat postmodernizmu, zapoznaj się z poniższymi materiałami:

- [Postmodernizm](#)
- [Postmodernizm w architekturze i sztuce](#)
- [Przedstawiciele filozofii postmodernistycznej](#)

John Barth

Postmodernizm. Literatura odnowy

Jakże pragnąłbym znać wyrażenia całkiem nowe, określenia brzmiące dziwnie, język, którego nikt jeszcze nie używał, wolny od powtórzeń i słów zużytych przez pokolenia.

Źródło: John Barth, *Postmodernizm. Literatura odnowy*.

Richard Rorty

Filozofia jako rodzaj pisarstwa: esej o Derridzie

Najlepiej widzieć filozofię jako swego rodzaju pisarstwo. Jej granice, jak każdego gatunku literackiego, wytycza nie forma czy tematyka, lecz tradycja – rodzinny romans związany, powiedzmy, z ojcem Parmenidesem, zacnym starym wujem Kantem i wyrodnym bratem Derridą.

Źródło: Richard Rorty, *Filozofia jako rodzaj pisarstwa: esej o Derridzie*.

Koniec wszystkiego

Druga połowa XX w. była okresem nadzwyczajnego rozmnożenia deklaracji o końcu różnych rzeczy i zjawisk – m.in. sztuki, kultury, filozofii, historii, człowieka, szkoły. Wiele tradycyjnych form kultury i cywilizacji zaczęto przy tym opatrywać przedrostkiem post-. Miał on oznaczać z jednej strony śmierć tego zjawiska, w którego nazwie się pojawił, a z drugiej – jakieś jednak jego dalsze trwanie, ale na zmienionych zasadach. Głównymi bohaterami tych zmian były jednak: dystans, ironia i kontestacja, wyrażające się nie tylko zmianą tradycyjnych reguł i granic, ale również ich programowym łamaniem. I tak pojawiły się tzw. postyzmy – postkolonializm, postkomunizm, postkapitalizm, postindustrializm,

poststrukturalizm itd. **Postmodernizm** streszcza je w sobie i tłumaczy, czyniąc z nich znak czasów, nazwę nowej i może już naprawdę ostatniej epoki w kulturze, która od teraz staje się posthistoryczna. Postmodernizm, w literaturze polskiej nazywany też często ponowoczesnością, jest epoką obwieszczającą koniec czasu epok.

Jednocześnie postmodernizm jest zjawiskiem niezmiernie trudnym, a może wręcz niemożliwym do zdefiniowania. Trudność ta jest prawdopodobnie nawet większa niż w przypadku **egzystencjalizmu**, który pierwotnie był ruchem przede wszystkim filozoficznym, potem literacko-filozoficznym, a następnie oddziałął na inne dziedziny życia i nauki. Postmodernizm natomiast był pierwotnie pewnym zjawiskiem na polu sztuki (wielu komentatorów wskazuje, że zaczęło się od architektury) i ogarniał stopniowo dosłownie wszystkie dziedziny życia i nauki, kończąc na filozofii, próbującej zjawisko to zrozumieć i usystematyzować. Warto zauważyć, że począwszy od renesansu, epoki historii filozofii i epoki historii kultury przestały się ze sobą pokrywać, tymczasem postmodernistyczna filozofia jest integralną częścią i wyrazem postmodernistycznej kultury.

Polecenie 1

Stwórz mem przedstawiający koncepcję „końca wszystkiego” w perspektywie myśli postmodernistycznej.

Lubo Kristek, *Zwiedły telefon*, 1978–1982

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Modernizm

W kulturze polskiej modernizmem nazywano nieco inny zakres zjawisk niż w szeroko rozumianej kulturze zachodniej, wiązał się on bowiem z tradycją Młodej Polski i oznaczał

prądy i kierunki w sztuce nowoczesnej, takie jak [impresjonizm](#), [ekspresjonizm](#), [symbolizm](#), [secesja](#). Tymczasem w kulturze zachodniej modernizm oznacza ogół nowoczesnych kierunków w sztuce w połączeniu z ideą wierności przyjętej formie czy konwencji. Ponadto mianem modernizmu zwykło się także określać wywodzącą się aż z oświecenia wiarę w postęp cywilizacyjny i moralny, będący konsekwencją linearnego przyrostu wiedzy oraz związane z tym przekonanie o zasadniczej poznawalności świata. Postmodernizm jest pierwotnie kontestacją i próbą przewyższenia modernizmu w szerokim, zachodnim tego słowa znaczeniu.

Józef Mehoffer, *Dziwny ogród*, 1903.

Dzieło zawiera główne elementy modernistycznej sztuki. Można w nim dostrzec zarówno impresjonizm, secesję, jak i realizm o wymiarze symbolicznym.

Źródło: domena publiczna.

Trudno określić granice czasowe postmodernizmu. Modernizm w kulturze to druga połowa XIX w. i pierwsza połowa wieku XX. O postmodernizmie, jako o powszechnym zjawisku wyczerpania się projektu modernistycznego, mówi się, począwszy od lat sześćdziesiątych minionego stulecia. Niektórzy badacze jako symboliczną datę przyjmują rok 1967 – moment ukazania się eseju Johna Bartha *Literatura wyczerpania*. Jeśli chodzi o koniec tej epoki, to trudno jednoznacznie określić, czy już nastąpił. Jeżeli jedną z cech postmodernizmu jest posthistoryczność, czyli obwieszczenie końca historii, to postmodernizm nie może mieć końca, bo określa siebie mianem końca wszystkiego. Jednak niektórzy kulturoznawcy wskazują, że począwszy od lat dziewięćdziesiątych minionego stulecia, można mówić o nowej epoce, mianowicie [epoce New Age](#).

Według wielu badaczy drogę filozoficznemu postmodernizmowi uTOROWAŁ [pragmatyzm](#), do tego stopnia, że poglądy niektórych postmodernistów określa się dzisiaj niekiedy mianem postpragmatyzmu.

Słownik

egzystencjalizm

(fr. *existentialisme*, łac. *existere* od *ex* – na zewnątrz + *sistere* – stać, znajdować się) kierunek filozoficzny oraz prąd literacki podkreślający znaczenie człowieka jako jednostki wolnej

ekspresjonizm

(łac. *expressio* – wyraz, wyrażenie) kierunek w literaturze i sztuce początku XX w. traktujący dzieło jako subiektywny wyraz spotęgowanych przeżyć artysty

epoka New Age

(także: Nowa Era, Nowa Epoka, Ruch Nowej Ery) nieformalny, wielopostaciowy i wielowymiarowy, alternatywny prąd i ruch kulturowy schyłku XX w., narodził się w USA, następnie zdobył liczne grono zwolenników na całym świecie; zapowiedział nadejście nowej, romantycznej ery w rozwoju ludzkości; zwolennicy New Age głoszą istnienie globalnego kryzysu, który można przezwyciężyć tylko przez całościową przemianę ludzkości; twierdząc, że żywotne siły zachodniej cywilizacji wyczerpały się, przeprowadzają krytykę jej fundamentów, w tym zwłaszcza zinstytucjonalizowanego, patriarchalnego chrześcijaństwa, newtonowsko-kartezjańskiego światopoglądu, materialistycznej i mechanistycznej nauki oraz technologii zagrażających naturalnemu środowisku

impresjonizm

(łac. *impressio* – wrażenie, odbicie) kierunek w kulturze europejskiej, którego główną zasadą było utrwalanie ulotnych wrażeń artysty

postmodernizm

(łac. *post* – po + fr. *moderne* – nowoczesność) nurt w sztuce, literaturze i filozofii końca XX w., stanowiący krytykę nowoczesnej cywilizacji opartej na idei racjonalnego i jednolitego porządku istniejącego w świecie

pragmatyzm

(gr. *pragma*, *pragmatos* – działanie, czynność) stanowisko zainicjowane przez filozofów amerykańskich: Charlesa Sandersa Peirce'a, Williama Jamesa i Johna Deweya; kierunek filozoficzny uzależniający prawdziwość twierdzeń od ich praktycznych skutków

secesja

(łac. *secessio* – odejście) styl w sztuce przełomu XIX i XX w., charakteryzujący się zamiłowaniem do stylizacji, falistych linii i asymetrii

symbolizm

(gr. *symbolon* – znak umowny) kierunek w literaturze i sztuce z przełomu XIX i XX w., posługujący się symbolem jako podstawowym środkiem wyrazu

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z treścią poniższego audiobooka. Wyjaśnij, w jaki sposób koncepcja dzieła otwartego Umberto Eco wpisuje się w tendencje postmodernizmu. Opisz, czy mamy tu do czynienia z „wyczerpaniem” literatury? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P1EKskDRL>

Wojciech Burszta, Waldemar Kuligowski

To, co otwarte (fragment)

Współistnienie w sztuce nie dających się pogodzić kierunków i szkół, inspirowanych często przez pomysły naukowców jest sytuacją normalną, przypisaną niemal tej dziedzinie kultury. Podobne rozplenienie sensów i metod w nauce krytykowane jest i dzisiaj jako podważające kumulatywny charakter jej rozwoju, zaprzeczające postępowi. Humanistyka obecna, trzeba to jasno powiedzieć, oferuje wszakże różnorodny zestaw paradygmatów. Ów *consensus omnium*, ten zespół charakterystycznych przekonań i uprzedzeń konkretnej grupy badaczy, porównuje Thomas S. Kuhn do obrazu malarskiego. Píše on, że zarówno paradygmat, czyli jakiś uznany okaz osiągnięć naukowych, jak i dzieło sztuki łączy pewna istotna właściwość. Jest nią reakcja odbiorcy: zdziwienie pomieszanе z uczuciem obcości. Dlaczego tak się dzieje? Czy nauka, mówiąc o rzeczywistości, pokazuje jakąś dziwną, nieznaną, niepokojącą realność, która przenika, przesącza się niepostrzeżenie przez zwyczajną codzienność naszego bytowania? Pytanie to ważne, intrygujące.

Powróćmy jednak do relacji nauka a sztuka. Warto bowiem wskazać jeszcze inne konsekwencje, jakie wywołały prace z zakresu nauk formalnych w praktyce oraz teorii nie tylko działań artystycznych, ale również pewnych zdarzeń z toku dyskursu humanistycznego. I to tej jego części, która dotyczy sztuki właśnie. O czym mowa? O koncepcji dzieła otwartego Umberto Eco.

Dzieło otwarte, pisze włoski semiolog, jest abstraktem, modelem operacyjnym, metaforą epistemologiczną. Jako model daje się stosować do dzieł rozmaitych, zasadza się bowiem na ich cechach wspólnych. Ta wspólnota nie dotyczy wszakże obiektywnej struktury dzieł, ale podobieństwa z punktu widzenia modalności tychże struktur, modalności dopuszczającej różny odbiór. Założywszy na wstępie, iż immanentną cechą każdego dzieła sztuki jest to, że istnieje ono jako przekaz nieokreślony, jako wielokrotność znaczeń, podkreślając wręcz „fundamentalną wieloznaczność przekazu artystycznego”, autor *Imienia róży* nie traktuje swego modelu w kategoriach aksjologicznych. Otwartość jest bowiem w jego ujęciu trwałą cechą każdego dzieła w każdym czasie. Oczywiście, w pewnych dziełach otwartość owa ledwie jest sugerowana, w innych natomiast wyrażana zupełnie jasno. Najdoskonalszym przykładem dzieła otwartego jest dla Eco *Ulisses* Joyce'a: obraz sytuacji egzystencjalnej i ontologicznej współczesnego świata.

Omawiany pokrótce model rozpatrywać trzeba, podobnie jak architekturę baroku, na dwu płaszczyznach. Pierwsza wiąże się ze „strukturą stosunku percepcyjnego”, czyli dialektyką „formy” dzieła i jego „otwarcia”. Stopień otwarcia wyznacza kierunki możliwych interpretacji, określa rozległość „źródeł różnorodnych doświadczeń”, sugeruje przebieg „ćwiczeń subiektywnej wrażliwości” odbiorcy. Istotą takiego spojrzenia na działalność artystyczną jest wysondowanie jej głębi do tego miejsca, w którym ciągle jeszcze jawi się obietnica zobaczenia czegoś innego. Model Eco zawiera także, jak się rzekło, drugi wymiar epistemologiczny. „Prawdziwą treścią” dzieła otwartego staje się sposób widzenia świata i osądzania go wyrażony w sposobie kształtowania samego dzieła. Włoski badacz sugeruje, że dzieło otwarte jest przykładem zmiany historycznej: dopuszcza oto istnienie wielu rozwiązań, komplementarność poszukiwań, różnorodność optyk. Nie opowiada ono o nieciągłości, ale nią jest. Będąc rodzajem „transcendentalnego schematu, umożliwiającego nam zrozumienie naszych aspektów świata” staje się znakiem, podobizna kultury nieciągłego doświadczenia. Historyczna zmiana wiążąca się z dostrzeżeniem otwarcia dzieł sztuki polega na tym, że przeistoczyły się one w obraz świata. Łamanie schematów przez artystów okazało się drogą jednostek ku autonomii.

Polecenie 2

Wyjaśnij użyte przez autorów tekstu określenie reakcji odbiorcy wobec okazu osiągnięć naukowych oraz dzieła sztuki – „zdziwienie pomieszane z uczuciem obcości”. Opisz, co to określenie mówi o relacji między nadawcą a odbiorcą (w przypadku dzieła sztuki)?

Słownik

consensus omnium

(łac. zgoda wszystkich, powszechna zgoda) 1) zgodność poglądów przyjmowana jako dowód słuszności pewnego zapatrywania; 2) jedno z kryteriów prawdy – to, na co się wszyscy godzą, jest prawdą

dialektyka

(gr. *diálekto*s – sposób mówienia) tu: przeciwieństwa i sprzeczności właściwe jakiemuś zjawisku

dyskurs

(łac. *discursus* – bieganie tam i z powrotem) tu: dyskusja na tematy naukowe

paradygmat

(gr. *parádeigma* – wzór) ogólnie uznane osiągnięcie naukowe (teoria naukowa), które w pewnym czasie dostarcza modelowych (model) rozwiązań określonej grupie ludzi uprawiających daną naukę

semiologia

(gr. *sēma* – znak, gr. *logos* – rozum, słowo, myśl) tradycja intelektualno-badawcza skupiona na badaniu znaków, ich własności i funkcji, także dział logiki badający znaki

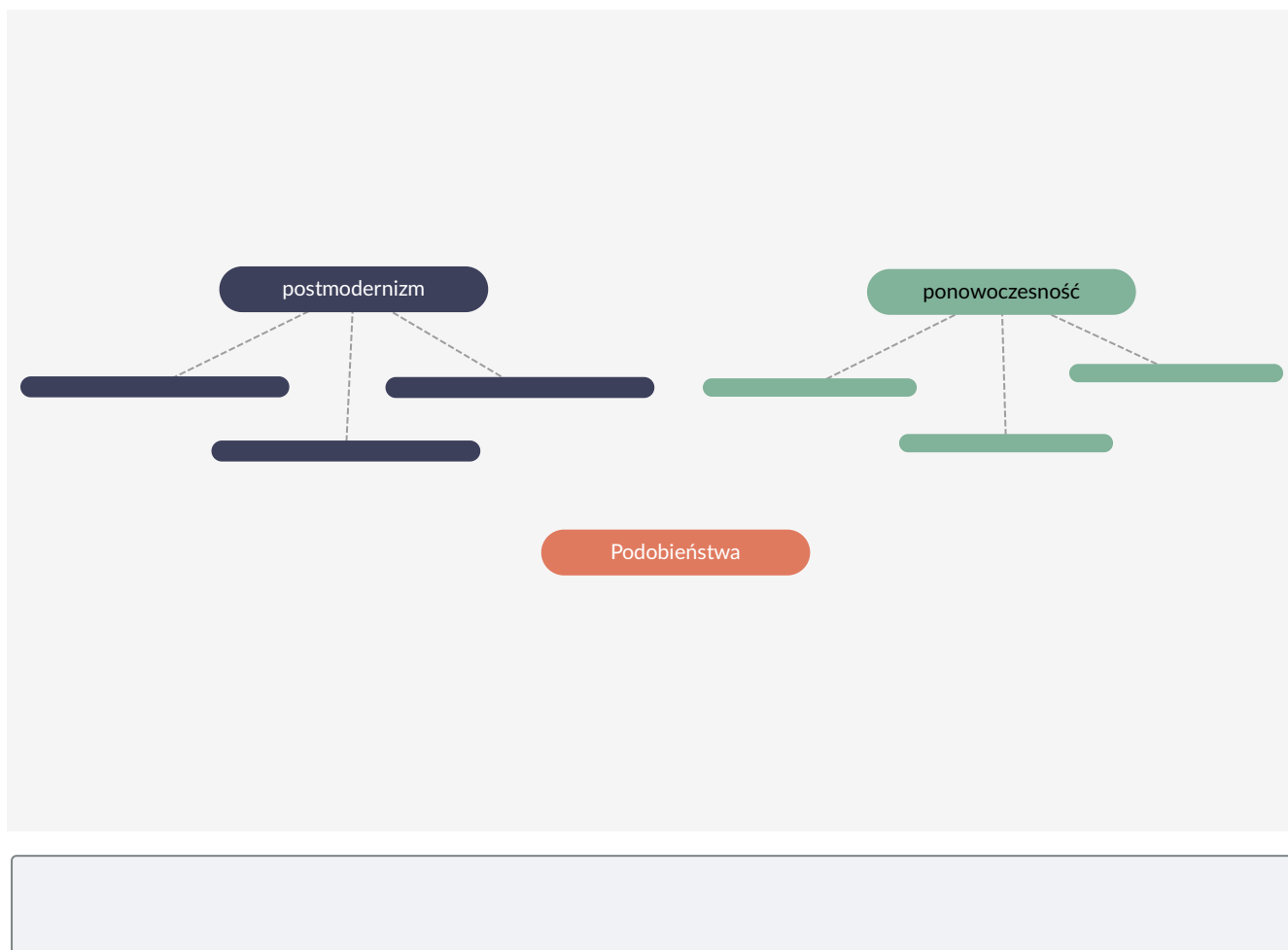
transcendentalny

(łac. *transcendentalis* od: *transcendens* – przekraczający) przekraczający granice podmiotu (umysłu) poznającego i odnoszący się do przedmiotu poznania

Film edukacyjny

Polecenie 1

Stwórz mapę myśli, w której wykażesz różnicę między postmodernizmem a ponowoczesnością.

Okiem eksperta

Przekonaj się, co na temat postmodernizmu i ponowoczesności powiedział ekspert.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DeABULPkc>

Film edukacyjny. Postmodernizm i ponowoczesność – definicja i czynniki zmiany.

Wykłada prof. Paweł Dybel.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Postmodernizm i nowoczesność – definicja i czynniki zmiany*.

Polecenie 2

Na podstawie wykładu prof. Pawła Dybły odpowiedz na pytanie: w jaki sposób postmodernizm odwołuje się do modernizmu?

Ćwiczenie 1

Czym, zdaniem Zygmunta Bauman, różni się od siebie postmodernizm i ponowoczesność? Połącz elementy.

postmodernizm

refleksja nad przemianami w sztuce, kulturze, instytucjach społecznych i politycznych; w sensie filozoficznym i społeczno-kulturowym to nurt, który jest odpowiedzią na te przemiany i próbą ich opisu oraz teoretycznego ujęcia; często ujęcie projektujące

ponowoczesność

zanikanie i kryzys nowoczesnych norm i wartości regulujących byt ludzki, rozkład zasad organizacji ludzkiego współżycia i zastępowanie ich innymi; współczesna postać życia społecznego i kultury, która określona jest przez szereg wyznaczników odróżniających ją od nowoczesności

Ćwiczenie 2

Dlaczego postmodernizm i ponowoczesność poszukują nowych pojęć i kategorii opisowych? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

☐

Nowa rzeczywistość kulturowo-społeczna wymaga nowych i odpowiednich form refleksji filozoficznej, które często pochylają się nad konkretnymi zagadnieniami, nie poszukując systemowych odpowiedzi.

☐

Postmodernizm i ponowoczesność posiadają odpowiednie narzędzia i metody, które zostały dokładnie opracowane i są względnie stałe.

☐

Nurty te oferują badanie rodzinnych podobieństw czy pokrewieństw zespołów teorii i przekonań etycznych, estetycznych oraz światopoglądowych, które mogą zostać wykorzystane w badaniu nowej rzeczywistości.

☐

W polityce, ekonomii, sztuce i kulturze zaszły zmiany, które należy opisać w nowy sposób, bo tradycyjne kategorie opisowe stały się nieadekwatne.

Praca domowa

Napisz esej filozoficzny, w którym rozważysz, czy postmodernizm i ponowoczesność już minęły, czy wciąż trwają.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Postmodernizm: koniec wszystkiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

II. Rozpoznawanie związków między filozofią a innymi działami kultury europejskiej, zwłaszcza między filozofią a sztuką (w tym literaturą piękną), religią i nauką.

III. Znajomość poglądów filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest postmodernistyczna koncepcja „końca wszystkiego”;
- wskazuje odwołania postmodernizmu do modernizmu;
- analizuje postmodernistyczny pogląd, że filozofia jest rodzajem pisarstwa;
- wyjaśnia, w jaki sposób koncepcja dzieła otwartego Umberto Eco odwołuje się do postmodernizmu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;

- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli;
- wykład;
- esej filozoficzny.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.
2. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia chętnym lub wybranym uczniom e-materiał: „Postmodernizm: koniec wszystkiego”. Uczniowie przygotowują krótki film (teledysk) jako ilustrację do treści materiału. Film mogą przygotować na telefonach komórkowych lub wykorzystać szablony do animacji dostępne w internecie. Uczniowie powinni umieć opowiedzieć o swoich etiudach i uzasadnić dobór środków artystycznych.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Zalogowany na platformie nauczyciel sprawdza, którzy uczniowie zapoznali się z udostępnionym przed lekcją e-materiałem. Wybrani uczniowie prezentują efekty pracy w domu. Pozostali uczniowie zadają pytania prezentującym oraz uzupełniają informacje o swoje przykłady. Tę część lekcji kończy krótka dyskusja wokół poruszonej tematyki. Po zakończeniu dyskusji chętna lub wybrana osoba przedstawia wnioski.

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel zapisuje na tablicy hasło związane z tematem zajęć: *różnice między postmodernizmem a ponowoczesnością*. Uczniowie podają swoje pomysły, a wyznaczony moderator zapisuje je na tablicy w formie mapy myśli/pojęć, której centralnym punktem jest zapisany problem. Po zapisaniu propozycji uczniowie samodzielnie je weryfikują. Następnie nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów, jeśli jest to konieczne.
2. **Praca z multimedium nr 2.** Nauczyciel wyświetla multimedium z sekcji „Film edukacyjny”. Tym razem uczniowie pracują w parach, przygotowując odpowiedzi na pytanie: *W jaki sposób postmodernizm odwołuje się do modernizmu?* Po wyznaczonym czasie pary łączą się w czwórki i wspólnie omawiają swoje odpowiedzi, uzupełniając zawarte w nich wnioski i wiadomości. Nauczyciel pilnuje porządku pracy, pełni funkcję doradcy i udziela uczniom informacji zwrotnej.
3. **Praca z tekstem źródłowym.** Jeśli starczy czasu, uczniowie zapoznają się z tekstem źródłowym w sekcji „Audiobook”. Odpowiedź na polecenie do tekstu jest przygotowywana na forum, jako efekt wspólnej dyskusji.
4. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne z sekcji „Film edukacyjny”. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez nauczyciela.
5. Uczniowie, na podstawie zebranego w domu materiału, podają na forum klasy własne przykłady ilustrujące poruszane w poleceniach i ćwiczeniach zagadnienia. Wspólna dyskusja nad trafnością i zastosowaniem przykładów.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie indywidualnie przygotowują propozycje rozwinięcia mapy myśli w sekcji „Film edukacyjny”. Porównują swoje propozycje z wersją przygotowaną w trakcie lekcji, dokonując autoewaluacji.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności. Nauczyciel pyta uczniów, jak zmieniła się ich wiedza w stosunku do jego wiedzy wyjściowej.

Praca domowa:

1. Napisz esej filozoficzny, w którym rozważysz, czy postmodernizm i ponowoczesność już minęły, czy wciąż trwają.

Materiały pomocnicze:

- *Postmodernizm a filozofia. Wybór tekstów*, red. S. Czerniak, A. Szahaj, Warszawa 1996.
- Barth John, *Postmodernizm. Literatura odnowy*, tłum. J. Wiśniewski, „Literatura na świecie” 1982, nr 56.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimediami w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.